

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ГАРМОНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Задніпряна-Корінна М. Ю., Корінний С. О.

ВСТУП

На сьогоднішній день розвиток правової системи України обумовлений складними зовнішніми та внутрішніми чинниками, серед яких фактори необхідності перегляду системи законодавства та гармонізації законодавства України з системою законодавства Європейського Союзу, забезпечення дієвих правових механізмів захисту прав і свобод людини, гарантій судового захисту порушених прав та відшкодування шкоди потерпілим особам набувають пріоритетного значення. Правові засади гармонізації українського законодавства з законодавством Європейського Союзу були закладені у 90-х роках ХХ ст. Вимоги щодо гармонізації українського законодавства з законодавством Європейського Союзу отримали закріплення в національному законодавстві ще з 1996 р., що пов'язано з укладанням Тимчасової угоди між Україною та Європейськими Співтовариствами про торгівлю та торговельне співробітництво. Використання спеціальних методів гармонізації з метою приведення українського законодавства до вимог Європейського Союзу набуває дедалі більшої актуальності. Обрання основним методу гармонізації обґрунтовується досвідом низки європейських країн, що здійснили комплексну гармонізацію законодавства перед набуттям членства в Європейському Союзі.

1. Сучасні аспекти гармонізації законодавства в національному та європейському праві

Поняття «гармонізація» в сучасних наукових джерелах розглядається як:

– «процес взаємоузгодження державами – учасницями або міжнародними організаціями поглядів на мету та пріоритети правового розвитку, дій, спрямованих на створення єдиного правового поля, шляхом наближення законодавства суб'єктів гармонізації»;

– як метод правоперетворення на основі правил поведінки, які формуються з метою наближення національних правових систем, без досягнення повної однomanітності у сприйнятті та оформленні державами таких модельних правил»;

– як адаптація існуючих у світі тенденцій правового регулювання до соціокультурного середовища, що склалось у країні, зміна норм права з урахуванням внутрішньодержавних потреб»¹.

Досить часто термін «адаптація» вживають як близький до гармонізації. Відповідно до офіційних документів України адаптація означає приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність до *acquis communautaire*². Адаптація є складовою частиною правової інтеграції, що трактується як пристосування певних явищ до навколишнього середовища, умов існування або може проявлятися як зміна їх форм, змісту під впливом зовнішніх чи внутрішніх чинників.

Також «апроксимація» та «наближення» в правовій доктрині досить часто асоціюються з терміном «гармонізація». Саме «апроксимація» дає можливість заміни одних нормативних-правових актів іншими, а термін «наближення» означає досягнення рівня відповідності.

Термін «наближення» визначається відповідно до рекомендацій, що зазначені в Білій книзі Європейської комісії 1995 р. шляхом зміни національного законодавства та приведення його у відповідність до актів Європейського Союзу, а також запровадження механізму їх реалізації.

Термін «імплементация» досить часто зустрічається в офіційних документах Організації Об'єднаних Націй, але в правових доктринах Співдружності Незалежних Держав дане поняття має набагато ширше значення. На наш погляд, імплементация виступає способом, а реалізація – формою буття правової норми.

Трансформація означає, що міжнародні договори в результаті утвердження чи офіційного опублікування перетворюються на внутрішньо-державні закони.

Досліджуючи поняття «гармонізація» ми досить часто зустрічали поняття «уніфікація», адже як вважають вітчизняні вчені, саме уніфікація і гармонізація є основними способами правової інтеграції. Слід зазначити, що уніфікація і гармонізація відрізняються за своїм результатом та юридичною формою вирішення поставлених перед ними завдань. Але сутність цих двох понять є різною. В гармонізації

---

¹ Механізми гармонізації законодавства України з європейським та міжнародним правом: наук. доп. / Ю. С. Шемшученко (та ін.) ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. С. 11.

² Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 21.11.2002 р. № 228-IV. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 236.

відбувається зближення права і законодавства, усунення колізій, суперечностей, а при уніфікації – впровадження єдиних норм до різних національних правових систем, що набуде актуальності на наступному можливому етапі – асоційованому членстві в Європейському Союзі.

Слушною є думка В.І. Муравйова, що «гармонізація полягає у приведенні норм внутрішнього права держав-членів європейських інтеграційних об'єднань у відповідність до вимог права Європейського Союзу з метою створення однакових правових умов для учасників ринкових відносин»³.

В європейському праві поняття «гармонізація» розглядається як спеціальний правовий інститут, що передбачає наближення законодавства за допомогою регламентів, директив Європейського Союзу як інструментів. Отже, саме під час гармонізації відбувається процес зближення права, законодавства, та існуючі між ними суперечності усуваються. Гармонізація означає досягнення ідентичності норм права держав – членів Європейського Союзу.

На думку Л.А. Луць, «рецепція, уніфікація та гармонізація є одними з багатьох способів, які використовуються державами на стадіях правової інтеграції. Рецепт права є одностороннє запозичення однією державою в іншій певних юридичних норм, правових термінів чи навіть нормативно-правових актів»⁴. Тому важливо враховувати означені відмінності в процесі розробки та реалізації Загальнодержавної програми гармонізації законодавства України та Європейського Союзу, прийняття якої пропонується дисертантом, підготовки щорічних планів на її виконання з метою досягнення основних завдань та цілей гармонізації у період до встановлення відносин асоційованого членства в Європейському Союзі.

Гармонізація законодавства – це процес зведення і узгодження законодавчих актів та норм різних країн або регіонів для досягнення спільних правил і стандартів. Гармонізація законодавства може бути необхідною з різних причин. Одна з найбільш поширених причин – це прагнення до встановлення спільних норм і стандартів, які сприятимуть співробітництву між різними країнами або регіонами.

Гармонізація законодавства може бути важливою в контексті інтеграції та об'єднання країн або регіонів. Наприклад, в Європейському Союзі існує процес гармонізації законодавства між його членами, щоб створити спільний правовий простір. Процес гармонізації

---

³ Муравйов В. І. Вступ до права Європейського Союзу: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Муравйов; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К. : Київський університет, 2007. 303 с.

⁴ Луць Л. А. Основні заходи та способи європейської правової інтеграції. *Право України*. 2002. № 5. С. 146.

може включати розробку спільних стандартів, встановлення механізмів взаємного визнання, узгодження нормативних актів, а також введення спільних контрольних механізмів. Проте, варто зазначити, що гармонізація законодавства може мати і свої виклики. Різні країни мають різні правові традиції, культурні особливості та соціально-економічні умови, що можуть ускладнювати процес узгодження. Крім того, питання суверенітету та незалежності країн також можуть впливати на готовність до гармонізації. Слід зазначити, що гармонізація законодавства має свої переваги і виклики, і може бути ефективним інструментом для створення спільних норм і стандартів. Вона може сприяти співробітництву, розвитку та інтеграції між країнами, регіонами.

Як зазначає В.І. Муравйов: «Гармонізація законодавства не вимагає від держав-членів ухвалення однакових правових актів. Йдеться, насамперед, про те, щоб держави-члени застосовували схожі закони чи інші правові акти. У цьому зв'язку важливе значення можуть мати питання стосовно підходу до моделювання актів з гармонізації: чи в такому акті будуть об'єднуватись кілька національних законів, чи основою стане якийсь національний закон, чи це будуть нові положення, які не матимуть аналогів у національному законодавстві»⁵. Ми погоджуємося з підходом, виробленим у Європейському Союзі, згідно з яким слід використовувати останню модель гармонізації, що розглядається зазначеним автором та реалізується шляхом прийняття директив, за допомогою яких відбувається внутрішнє узгодження та кодифікація законодавства Європейського Союзу. Проте для вітчизняної правової системи та системи законодавства на етапі до встановлення відносин асоційованого членства в Європейському Союзі необхідно прийняти спеціальний закон – Закон України «Про порядок гармонізації пріоритетних сфер законодавства України з системою законодавства Європейського Союзу», в якому мають отримати закріплення цілі, завдання правовий механізм гармонізації та визначені особливості правового статусу центрального органу виконавчої влади (Міністерства юстиції України), уповноваженого забезпечувати реалізацію Загальнодержавної програми гармонізації законодавства України з законодавством Європейського Союзу та координувати діяльність інших органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в означеній сфері.

Завдання гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу було зазначено одним з основних завдань третього етапу адаптації, визначеного Постановою Кабінету Міністрів

---

⁵ Муравйов В. І. Вступ до права Європейського Союзу : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К. : Київський університет, 2007. с. 24.

України «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 16 серпня 1999 р. № 1496. До пріоритетних сфер, що потребують забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням належать: законодавство про підприємницьку діяльність, захист конкуренції, банкрутство, захист прав інтелектуальної власності, митне регулювання, транспорт, зв'язок, стандарти, сертифікації. Гармонізація національного законодавства з європейським законодавством є важливим процесом для забезпечення спільних правил та норм у Європейському Союзі. Цей процес спрямований на забезпечення єдності правового простору, зменшення бар'єрів у торгівлі та сприяння економічному і соціальному розвитку. Загальні засади гармонізації національного законодавства з європейським законодавством включають:

- принципи внутрішнього ринку: Європейський Союз прагне до створення єдиного ринку, де товари, послуги, капітал та праця можуть вільно рухатися. Гармонізація національного законодавства спрямована на усунення перешкод для вільного руху цих факторів;

- директиви Європейського Союзу: ЄС приймає директиви, які встановлюють мінімальні стандарти та вимоги для членських країн. Ці директиви повинні бути втілені в національне законодавство країн-членів, що забезпечує гармонізацію;

- принцип прямої дії: Деякі норми європейського законодавства мають пряму дію, що означає, що вони автоматично застосовуються в національному законодавстві країн-членів без потреби в перенесенні їх у національне право;

- прецеденти Європейського Суду: Рішення Європейського Суду є важливим джерелом права і можуть впливати на гармонізацію національного законодавства. Рішення Суду зобов'язують країни-члени вирішувати спори відповідно до принципів європейського права;

- принцип взаємного визнання: Цей принцип передбачає, що країни-члени повинні взаємно визнавати рішення та стандарти, які були прийняті в інших країнах-членах. Це сприяє зменшенню торговельних бар'єрів та полегшує вільний рух товарів та послуг.

Ці загальні засади гармонізації національного законодавства з європейським законодавством допомагають створити спільну правову систему та забезпечити однакові умови для підприємств та громадян у Європейському Союзі.

Аналітико-методологічне забезпечення процесу гармонізації національного права з правом Європейського Союзу у державах-кандидатах включає такі елементи:

- широкомасштабне вивчення права Європейського Союзу, в тому числі його природи, джерел права, базових принципів дії у національних

правопорядках держав-членів (верховенства, прямої дії і прямого застосування права Європейського Союзу);

- аналіз відповідності національного права праву Європейського Союзу в усіх сферах *acquis* (*acquis communautaire*);

- визначення критеріїв повної, часткової відповідності і невідповідності національних правових актів або цілих галузей права Європейського Союзу;

- з'ясування змісту понять «наближення», «гармонізація»;

- визначення обсягу необхідних змін у законодавстві, стадій і пріоритетів наближення;

- визначення методів гармонізації залежно від джерел права Європейського Союзу.

Вітчизняний вчений К.В. Яценко у дисертаційному дослідженні «Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування» зазначає, що в Європейському Союзі поняття «гармонізація» розглядається як «процес приведення у відповідність до директив національних законодавств держав-членів чи держав-асоційованих членів»⁶. У випадку ж України, тобто у період до набуття членства в Європейському Союзі, на наш погляд, ступінь імперативності знижується і проявляється лише у пріоритетних сферах, тому методи гармонізації та адаптації мають використовуватись як основні. Поряд із цим можуть бути застосовані способи правового наближення, трансформації, апроксимації, уніфікації, встановлення еквівалентних норм та імплементації. Важливо відмітити, що комплексний характер методу гармонізації дозволяє використовувати засоби суміжних методів: апроксимації, імплементації, рецепції, а засоби адаптації низкою вітчизняних вчених обов'язково включаються до арсеналу методів гармонізації.

Встановлення правових засад гармонізації українського законодавства з законодавством Європейського Союзу пов'язано з набуттям чинності «Тимчасовою угодою між Україною та Європейськими Співтовариствами про торгівлю та торговельне співробітництво» у 1996 р., що була першим документом, який передбачав різні аспекти гармонізації⁷.

---

⁶ Яценко К. В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. К., 2005. С. 15.

⁷ Тимошенко В. І. Принципи юридичної відповідальності за порушення виборчого законодавства України. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2011. № 1 (4). С. 45.

У «Договорі про заснування Європейського Союзу» гармонізація була передбачена тільки у сфері кримінального права, в ст. 29 серед засобів для досягнення високого рівня безпеки для громадян усіх держав-членів названо зближення, за можливістю, норм кримінального права цих держав. Та ст. 31(б) про співпрацю держав-членів у галузі кримінального права включала, поряд з іншим, «прийняття заходів, що встановлювали мінімальні правила стосовно складових елементів кримінальних дій та покарань у сфері протидії організованій злочинності, тероризму та незаконному розповсюдженню наркотичних речовин»⁸. Основними правовими формами реалізації заходів щодо гармонізації національних законів та підзаконних актів країн-членів у сфері кримінального права були визначені рамкові рішення (ст. 34.2(б)), обов'язкові для всіх держав-членів. У «Договорі про заснування Європейського Союзу» та в «Договорі про Європейський Союз» передбачалась необхідність гармонізації законодавства держав-членів із правом Європейського Союзу, а також визначались її сфери та механізми.

Засобом гармонізації законодавства, як зазначає Л.А. Луць, є «модельний закон, що є рекомендація законопроекту для держав – учасниць, яка приймається з метою узгодження правової політики та зближення законодавства. При гармонізації необхідно з'ясувати її форми і межі. Формою є укладення міжнародно-правових договорів і виходячи з цього межами є зобов'язання держав як сторін відповідних договорів. Та інша форма гармонізації є членство в міжнародних об'єднаннях, а межами – правовий статус такого об'єднання»⁹.

Гармонізація законодавства досить часто використовується у праві Європейського Союзу для характеристики процесу приведення внутрішнього законодавства держав – членів у відповідність до права Європейського Союзу та здійснюється з метою узгодження національних норм, щоб вони створювали однакові правові умови для діяльності суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку Європейського Союзу. «Цей термін потрібно відрізнити від уніфікації, бо саме за уніфікацією хоч і створюються однакові правові умови для суб'єктів господарювання, але це досягається шляхом ухвалення відповідних актів інститутами Європейського Союзу, що безпосередньо регулюють поведінку суб'єктів господарювання і не передбачають узгодження з ними актів

---

⁸ Договір про заснування Європейської Спільноти : міжнародний документ від 25.03.1957 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_017

⁹ Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правові системи України (теоретичні проблеми) : монографія. К., 2003. С. 166.

національного законодавства»¹⁰. Механізм гармонізації національного законодавства з європейським правом – це система організаційних та нормативно-правових елементів, що забезпечують встановлення уніфікованого порядку регулювання правовідносин у межах укладених суб'єктами гармонізації договорів шляхом імплементації положень договорів у національне законодавство.

Для визначення механізму гармонізації «потрібно з'ясувати розбіжності, що існують у правовому регулюванні юридичної відповідальності в Європейському Союзі і Україні; визначити пріоритетність усунення невідповідностей у праві України; визначити принципи, до яких необхідно внести зміни та доповнення та дослідити ті принципи, які необхідно запровадити в Україні для гармонізації»¹¹. Та найголовніше – доповнення, удосконалення нормативно-правових актів, що закріплюють принципи юридичної відповідальності. «Необхідно прийняти спеціальні закони щодо впровадження змін та доповнень до законодавства, це дасть змогу ідентифікувати положення законодавства України, впроваджені внаслідок гармонізації, полегшить роботу виконавчих органів влади з приведення підзаконів актів у відповідність до цих положень, та можливість спрощено вносити зміни та доповнення до законодавства. Ці закони повинні відображати предмет гармонізації»¹².

2. Процес гармонізації законодавства на прикладі європейських країн

Зміст процесу гармонізації є процес внесення змін та доповнень до існуючого законодавства України, а також прийняття нових нормативно-правових актів, що необхідні для виконання вимог, встановлених Європейським Союзом, розробка планів гармонізації законодавства України з законодавством Європейського Союзу, забезпечення ефективних правових механізмів реалізації передбачених ними заходів, встановлення передбачених законом санкцій за їх не дотримання.

У таких країнах, як Польща, Естонія, Латвія, Чехія, Угорщина та в інших країнах останньої хвилі приєднання до Європейського Союзу

---

¹⁰ Європейський Союз: економіка, політика, право: енцикл. слов / О. М. Андреева (та ін.) ; редкол.: В. В. Копійка (гол.) (та ін.). К. : Київський університет, 2011. С. 44.

¹¹ Яценко К. В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. К., 2005. С. 7.

¹² Там само. С. 16.

питанню гармонізації законодавства приділяли значну увагу: розроблено спеціальну нормативно-правову базу та створені уповноважені державні органи для забезпечення координації політики в означеній сфері.

Наприклад, при підготовці до вступу до Європейського Союзу Польщі «За ініціативи Підкомітету з гармонізації Комітету асоціації офіс ТАІЕХ, підготував базу даних «Гармонограма», яка є англійським варіантом «Графіку заходів», доданого до резолюції № 133.95 Ради Міністрів. Ця база даних «Гармонограма» містила поновлювальну інформацію про стан впровадження конкретних актів Європейського Співтовариства у польське право. Зокрема розглядалось чотири рівні гармонізації права Європейського Союзу з польською правовою системою: повне впровадження права Європейського Союзу у право Польщі; часткове впровадження; відсутність впровадження; відсутність будь-яких положень польського права, які б імплементували право Європейського Союзу хоча б частково»¹³.

У Словаччині у 1995 р. для встановлення «єдиних правил для наближення до законодавства Європейського Союзу було розроблено Методологію правового наближення, де формами наближення права виступали імплементація, координація, адаптація, впровадження. В данному випадку наближення означає «процес розробки та прийняття правових актів для поступового досягнення відповідності правових актів Словаччини праву Європейських Співтовариств і праву Європейського Союзу»¹⁴.

В Україні потрібно гармонізувати законодавство як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівні. А в європейських країнах на сьогодні переважає внутрішня гармонізація. Правові норми, що регулюють безпеку дорожнього руху, які переважно вміщені в директиви, забезпечують гармонізацію законодавства держав-членів Європейського Союзу. Так, Директива Ради № 93/704 запроваджує створення бази даних дорожньо-транспортних пригод і визначає, що держави-члени повинні запровадити статистику щодо дорожніх пригод, які призводять до смерті або пошкодження, що трапляються на їх території. Директива № 96/96 передбачає гармонізацію законодавства держав-членів щодо перевірок придатності до експлуатації автомобілів та автопричепів. Директива № 2003/20 встановлює посилені вимоги щодо обов'язкового використання пасків безпеки. Директива № 2004/54 закріплює мінімальні вимоги щодо безпеки в тунелях у трансєвропейської автомобільної мережі. Директива № 2006/126 щодо водійських посвідчень встановлює,

---

¹³ Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС / І. В. Кравчук, М. В. Парапан; Центр європ. та порівн. права. К. : Слово, 2004. С. 147.

¹⁴ Там само.

що всі національні водійські посвідчення мають визначатися у кожній країні. Директивою запроваджується єдиний стандарт для водійських посвідчень та спільні вимоги щодо їх видачі. Директива № 2007/38 регулює питання переоснащення дзеркал заднього виду для вантажних автомобілів з метою скорочення «мертвих зон»¹⁵.

Також заслуговує на увагу співвідношення гармонізації та європеїзації. Так, на думку І.А. Грицяка, термін «європеїзація» вживається щодо будь-яких сфер чи то політики, економіки, освіти, послуг, державного управління чи інших, а також виокремлюється поряд з нею гармонізація (harmonization), адаптація (adaptation), наближення (approximation), конвергенція (convergence), об'єднання, уніфікація (unification), здійснення (implementation). «Європеїзація як всеохоплюючий процес лише в окремих випадках означає процес конвергенції в розумінні гармонізації, наближення і адаптації. Європеїзація де-факто не впорядковує національні системи державного управління, хоча досить інтенсивно впливає на них шляхом виконання і примусового здійснення національними системами державного управління законодавства Європейського Союзу, переговорів та ухвалення рішень і їх виконання системою державної служби на наднаціональному і національному рівнях застосування прецедентного права Європейського Союзу та створення відповідних структур у сфері національних державних служб»¹⁶.

У Європейському Союзі гармонізація означає спеціальний правовий інститут, який передбачає наближення законодавства за допомогою регламентів чи директив Європейського Союзу як інструментів.

У дисертаційному дослідженні І.О. Гоши «Конституційно-правове забезпечення гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу: проблеми теорії та практики» запропоновано класифікацію різновидів гармонізації, а саме на: внутрішню і зовнішню; односторонню, двосторонню та багатосторонню гармонізацію; конституційну гармонізацію і гармонізацію законодавства та гармонізацію підзаконних актів. Також автором було запропоновано розрізняти рівні гармонізації законодавства України та Європейського Союзу, а саме гармонізацію принципів, окремих норм та нормативних актів¹⁷.

---

¹⁵ Право Європейського Союзу: підручник / В. І. Муравйов (та ін.); за ред. В. І. Муравйова. К. : Юрінком Інтер, 2011. С. 280.

¹⁶ Грицяк І. А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні: Автореф. дис.на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2006. С. 19–20.

¹⁷ Гоша І. О. Конституційно-правове забезпечення гармонізації законодавства України із законодавством ЄС: проблеми теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02; Маріуполь, 2013. С. 4.

Управління процесом гармонізації у державах-кандидатах переважно має триступеневий механізм. Прийняття політичних і стратегічних рішень у сфері європейської інтеграції і адаптації зокрема, узгодження позицій різних міністерств було покладено на «вищий» міжвідомчий орган на чолі з Прем'єр-міністром або Віце-прем'єр-міністром.

На нашу думку, розробка єдиної інтеграційної політики та забезпечення координації підготовки такої програми, моніторингу за її виконання є важливим кроком для України. Наприклад, у Латвії Бюро європейської інтеграції виконує такі завдання: підготовка звітів про прогрес Латвії у підготовці до приєднання у співробітництві з Міністерством закордонних справ; виконання функцій Секретаріату Ради європейської інтеграції і Ради старших посадових осіб, підготовка порядку денного засідань вищезазначених органів; аналіз процесу інтеграції і планування заходів, які мають бути вжиті з метою впровадження єдиної інтеграційної політики Латвії; надання пропозицій щодо політичних рішень і окремих заходів у сфері інтеграції; надання допомоги міністерствам і міжвідомчим робочим групам у виконанні завдань європейської інтеграції; розробка і підтримання бази даних, яка полегшує моніторинг, підвищує ефективність планування всього інтеграційного процесу.

Слід зазначити, що Чеська Республіка підписала Угоду про асоціацію 4 жовтня 1993 р. У 1998 р. було ухвалено Першу Національну програму підготовки до членства, а в 1999 – другу Національну програму. Національна програма 1999 р. містила коротко- (на 1999 р.) і середньострокові пріоритети (на 2000–2002 р.) у сферах, де повна відповідність з правом Європейського Союзу ще не була досягнута. Дана Національна програма базувалась на Середньостроковій економічній стратегії інтеграції Чехії в Європейському Союзі і відображала результати моніторингу дотримання *communitaire*, співпадала з законодавчим планом Уряду Чехії, графіком гармонізації права Чехії з *acquis*. Уряд Чеської Республіки прийняв доопрацьовану Національну програму 31 травня 2000 року. Даний документ підсумував завдання Чеської Республіки, які включали досягнення відповідності праву Європейського Союзу, виконання умов інтеграції у внутрішній ринок, створення необхідних інституцій. Розробка Національної програми 2000 року передувала оцінка виконання Національної програми 1999 року¹⁸.

В Естонії було запроваджено загальний інституційний механізм гармонізації, що був створений Урядовим указом № 79-к від 30 січня

---

¹⁸ Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС / І. В. Кравчук, М. В. Парапан; Центр європ. та порівн. права. К. : Слово, 2004. С. 134.

1996 року. Управління європейської інтеграції координувало весь процес європейської інтеграції в Естонії. Управління європейської інтеграції було визначено структурним підрозділом Державної Канцелярії і у важливих питаннях підпорядковане Прем'єр-міністру.

У Литовському парламенті функціонував Комітет європейських справ. Відповідно до Регламенту парламенту його діяльність полягала у:

- розгляді головних питань, у межах компетенції Сейму, політики Литви щодо Європейського Союзу і наданні висновків щодо цього;

- координації діяльності комітетів Сейму і комісій у питаннях інтеграції до Європейського Союзу;

- розгляді Стратегії інтеграції, програми Партнерства при приєднанні, виконання Національної програми з правового наближення, урядових положень щодо підготовки до членства до Європейського Союзу, надання рекомендацій уряду;

- здійсненні парламентського контролю за органами державної влади під час підготовки і проведення переговорів щодо членства;

- підтримка демократичного розвитку процесу інтеграції до Європейського Союзу¹⁹.

Проведення моніторингу за виконанням Програми здійснювалося за допомогою регулярних звітів про стан наближення, однак останнім часом його замінює база даних з оцінки інформації. Ця база містить усі акти Європейського Союзу (з посиланнями на Офіційний журнал Європейського Союзу і з перекладом), кореспондуючі їм національні заходи, правотворчу стадію, на якій знаходиться проект. Кожне міністерство вносить до бази даних інформацію про проекти, які воно розробляє, про стан гармонізації у відповідній сфері.

В Україні різні аспекти зближення до Європейського Союзу передбачаються в таких нормативно-правових актах, як: «Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами» від 14 червня 1994 р.; Постановою Кабінету Міністрів № 1496 від 16 серпня 1999 р. затверджена «Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»; Постановою Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р. № 1496 затверджена «Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»; Указом Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98 схвалена «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу», а Указом Президента України від 14 вересня 2000 р. № 1072/ 2000 –

---

¹⁹ Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС / І. В. Кравчук, М. В. Парапан; Центр європ. та порівн. права. К. : Слово, 2004. С. 244.

«Програма інтеграції України до Європейського Союзу», яка повинна стати головним інструментом загальної стратегії на шляху наближення України до Європейського Союзу за всім спектром співробітництва – політичним, соціальним, фінансовим, економічним, освітнім, культурним і т.д.

І.В. Кравчук зазначає, що « в рамках нинішнього формату відносин між Україною та Європейським Союзом не існує аналогу Білої Книги, програм Партнерства при приєднанні. Планів дій зі зміцнення адміністративного і судового механізму країн-кандидатів, Списків А і В. Зрозуміло, що з власної ініціативи ми можемо використовувати Білу Книгу як путівник при здійсненні гармонізації, оскільки її рекомендації не прив'язані до конкретної країни»²⁰.

ВИСНОВКИ

Отже, гармонізація законодавства України має позитивні аспекти, які сприяють розвитку країни і зміцненню її позицій в європейській арені. Наприклад, інтеграція з європейськими структурами. Гармонізація законодавства України з правовими нормами Європейського Союзу є важливим кроком у напрямку інтеграції України в європейський простір. Це допомагає покращити співробітництво з країнами ЄС, спрощує торгівлю, залучення іноземних інвестицій та забезпечує взаємне визнання прав та обов'язків громадян. Гармонізація законодавства допомагає створити сприятливий інвестиційний клімат, підвищення якості законодавства та інші важливі чинники для функціонування сучасного модернізованого суспільства. Гармонізація як спеціальний метод, що використовується для трансформації законодавства, правових норм, принципів з метою уподібнення, встановлення спільних з системою законодавства Європейського Союзу вимог до різних суб'єктів правовідносин, та використовується як інструмент впровадження загальнодержавної політики в сфері гармонізації, застосовується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади (як правило, Міністерством юстиції). Спеціальний уповноважений орган у сфері гармонізації – орган виконавчої влади центрального рівня до функцій якого належить взяття участі в розробці політики з гармонізації (складова євроінтеграційної політики), координації реалізації програм на її виконання, проведення моніторингу за результатом виконання. Ефективне використання засобів методу гармонізації в аналізованій сфері має відбуватися з урахуванням позитивного європейського досвіду впроваджуваних реформ.

---

²⁰ Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС / І. В. Кравчук, М. В. Парапан; Центр європ. та порівн. права. К. : Слово, 2004. С. 245.

АНОТАЦІЯ

Гармонізація законодавства України з правовими нормами Європейського Союзу є важливим кроком у напрямку інтеграції України в європейський простір. Саме цей процес допомагає покращити співробітництво з країнами ЄС, спрощує торгівлю, залучення іноземних інвестицій та забезпечує взаємне визнання прав та обов'язків громадян. Слід зазначити, що гармонізація законодавства спонукає до перегляду і модернізації національного законодавства, що сприяє підвищенню якості законів та їх відповідності європейським стандартам. Процес гармонізації може включати розробку спільних стандартів, встановлення механізмів взаємного визнання, узгодження нормативних актів, а також введення спільних контрольних механізмів. Проте, варто зазначити, що гармонізація законодавства може мати і свої виклики. Різні країни мають різні правові традиції, культурні особливості та соціально-економічні умови, що можуть ускладнювати процес узгодження. Крім того, питання суверенітету та незалежності країн також можуть впливати на готовність до гармонізації. Також, завдяки гармонізації національного законодавства до європейського законодавства відкривається шлях для активної участі громадянського суспільства у законотворчому процесі. Це сприяє підвищенню прозорості, відкритості та громадського контролю над діяльністю органів влади. Крім того, гармонізація законодавства враховує права та інтереси різних груп населення, що сприяє соціальній справедливості та розбудові демократичного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Механізми гармонізації законодавства України з європейським та міжнародним правом: наук. доп. / Ю. С. Шемшученко (та ін.) ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. 107 с.
2. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 21. 11. 2002 р. № 228-IV. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 236.
3. Муравйов В. І. Вступ до права Європейського Союзу: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Муравйов; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К. : Київський університет, 2007. 303 с.
4. Луць Л. А. Основні заходи та способи європейської правової інтеграції. *Право України*. 2002. № 5. С. 146–148.
5. Яценко К. В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. К., 2005. 20 с.

6. Тимошенко В. І. Принципи юридичної відповідальності за порушення виборчого законодавства України. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2011. № 1 (4). С. 45–48.

7. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правові системи України (теоретичні проблеми): монографія. К., 2003. 304 с.

8. Європейський Союз: економіка, політика, право : енцикл. слов / О. М. Андрєєва (та ін.) ; редкол.: В. В. Копійка (гол.) (та ін.) К. : Київський університет, 2011. 367 с.

9. Яценко К. В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. К., 2005. 20 с.

10. Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС / І. В. Кравчук, М. В. Парапан; Центр європ. та порівн. права. К. : Слово, 2004. 319 с.

11. Право Європейського Союзу: підручник / В. І. Муравйов (та ін.); за ред. В. І. Муравйова. К. : Юрінком Інтер, 2011. 703 с.

12. Грицяк І. А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2006. 36 с.

13. Гоша І. О. Конституційно-правове забезпечення гармонізації законодавства України із законодавством ЄС: проблеми теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02. Маріуполь, 2013. 20 с.

14. Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС / І. В. Кравчук, М. В. Парапан; Центр європ. та порівн. права. К. : Слово, 2004. 319 с.

Information about the authors:
Zadnipriana-Korinna Mariana Yuriivna,
PhD,

Associate Professor at the Department of Economics and Law
National University of Food Technologies
68, Volodymyrska str., Kyiv, 01033, Ukraine

Korinnii Sergii,
PhD,

Department of Economics and Law
National University of Food Technologies
68, Volodymyrska str., Kyiv, 01033, Ukraine